

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN: 2545-3998
DOI: 10.46763/palim

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ,
КНИЖЕВНИ И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC,
LITERARY AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 7, NO 14, STIP, 2022

ГОД. VII, БР. 14
ШТИП, 2022

VOL. VII, NO 14
STIP, 2022

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 7, Бр. 14
Штип, 2022

Vol. 7, No 14
Stip, 2022

PALMK, VOL 7, NO 14, STIP, 2022

DOI: <https://doi.org/10.46763/PALIM22714>

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Астрид Симоне Хлубик, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Алина Андреа Драгоеску, Универзитет „Крал Михаил I“, Романија
Сунчана Туксар, Универзитет во Пула, Хрватска
Саша Војковиќ, Универзитет во Загреб, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Озтурк Емироглу, Универзитет во Варшава, Полска
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуџа, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија
Шахинда Езат, Универзитет во Каиро, Египет

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, USA

Tole Belcev, Goce Delchev University, Macedonia

Nina Daskalovska, Goce Delchev University, Macedonia

Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation

Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation

Astrid Simone Hlubik, King Michael I University, Romania

Alina Andreea Dragoescu Urlica, King Michael I University, Romania

Sunčana Tuksar, University of Pula, Croatia

Saša Vojković, University of Zagreb, Croatia

Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary

Éva Bús, University of Pannonia, Hungary

Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey

Öztürk Emiroğlu, University of Warsaw, Poland

Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria

Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria

Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India

Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India

Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia

Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom

Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom

Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia

Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic

Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic

Regula Busin, Switzerland

Natale Fioretto, University of Perugia, Italy

Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

Chahinda Ezzat, Cairo University, Egypt

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Луси Караниколова-Чочоровска

Толе Белчев

Нина Даскаловска

Билјана Ивановска

Светлана Јакимовска

Марија Леонтиќ

Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Ранко Младеноски (македонски јазик)

Весна Продановска (англиски јазик)

Толе Белчев (руски јазик)

Билјана Ивановска (германски јазик)

Марија Леонтиќ (турски јазик)

Светлана Јакимовска (француски јазик)

Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

п. фах 201

МК-2000 Штип

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Lusi Karanikolova-Chochorovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Ranko Mladenoski (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST

EDITORIAL COUNCIL

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip

<http://js.ugd.edu.mk/index/PAL>

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Луси Караниколова-Чочоровска, деканка на Филолошки факултет

FOREWORD

Lusi Karanikolova-Chochorovska, Dean of the Faculty of Philology

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 **Alessandra Rea**

LA LINGUA COME STRUMENTO IDENTITARIO: L'INFLUENZA DELLE
SCELTE LINGUISTICHE SULLA TRASMISSIONE DEGLI STEREOTIPI DI
GENERE

Alessandra Rea

LANGUAGE AS AN IDENTITY TOOL: THE INFLUENCE OF LINGUISTIC
CHOICES ON THE TRANSMISSION OF GENDER STEREOTYPES

27 **Maria Fornari**

GUELFO CIVININI E LA LINGUA GIORNALISTICA ITALIANA: L'ESEMPIO
DI UN REPORTAGE DA BELGRADO DEL 1914

Maria Fornari

GUELFO CIVININI AND THE ITALIAN LANGUAGE OF NEWSPAPERS:
AN EXAMPLE OF A REPORTAGE FROM BELGRADE IN 1914

37 **Edita Fialová**

PRÄPOSITIONALE KOLLOKATIONEN DEUTSCH-TSCHECHISCH. EINE
VERGLEICHENDE KORPUSBASIERTE ANALYSE MIT FOKUS AUF
PRÄPOSITION-NOMEN-VERBINDUNGEN

Edita Fialová

PREPOSITIONAL COLLOCATIONS GERMAN-CZECH. A COMPARATIVE
CORPUS-BASED ANALYSIS WITH FOCUS ON PREPOSITION-NOUN
COLLOCATIONS

47 **Билјана Ивановска, Гзим Хафери**

СИНТАКСИЧКИТЕ ФУНКЦИИ НА ПРИДАВКИТЕ ВО ГЕРМАНСКИОТ
ЈАЗИК ВРЗ ПРИМЕРИ ОД ДНЕВНИОТ ПЕЧАТ

Biljana Ivanovska, Gëzim Xhaferri

THE SYNTACTIC FUNCTION OF ADJECTIVES IN GERMAN LANGUAGE
ON THE EXAMPLES OF DAILY PRESS

57 **Марија Леонтиќ**

СИНТАГМИ СО ГЛАГОЛСКА ИМЕНКА ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И
НИВНОТО ПРЕДАВАЊЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Marija Leontik

WORD GROUPS WITH AN INFINITIVE IN TURKISH LANGUAGE AND
THEIR EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE

- 65** **Надица Негриевска**
АНАЛИЗА НА ВРЕМЕНСКАТА ФУНКЦИЈА КАЈ ПРОСТИТЕ ПРЕДЛОЗИ
ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Nadica Negrievska
ANALYSIS OF THE TIME FUNCTION IN THE SIMPLE PREPOSITIONS IN
THE ITALIAN LANGUAGE AND THEIR EQUIVALENTS IN MACEDONIAN
LANGUAGE
- 77** **Rabie Ruşid**
KUZEY MAKEDONYA'DA TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK
ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR
Rabia Ruşid
PROBLEMS FACED IN TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE
IN NORTH MACEDONIA

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 87** **Milena Z. Škobo, Jovana M. Đukić**
MANIFESTATIONS OF 'NEW AGE' RELIGIONS IN GATED COMMUNITIES
OF J. G. BALLARD'S *COCAINE NIGHTS* AND *KINGDOM COME* – AN
ECOCRITICAL APPROACH
- 101** **Rossella Montibeler**
I SEGNALI NASCOSTI NEGLI INCIPIT DI “IL FU MATTIA PASCAL”, “LA
COSCIENZA DI ZENO” E “IL LUPO DELLA STEPPA”
Rossella Montibeler
THE HIDDEN CLUES IN THE INTRODUCTIONS OF “THE LATE MATTIA
PASCAL”, “ZENO’S CONSCIENCE” AND “STEPPEWOLF”
- 111** **Şerife Seher Erol Çalışkan**
ZONGULDAK EREĞLİ BÖLGESİNDE LAKAP VERME GELENEĞİ
Şerife Seher Erol Çalışkan
THE TRADITION OF NICKNAMING IN EREĞLİ COUNTRY OF
ZONGULDAK
- 125** **Özlem Altın**
ABDULLAH TUKAY’IN PATOLOJİK – MARAZİ AŞKLARI ÜZERİNE
BİRKAÇ SÖZ
Ozlem Altın
A FEW WORDS ON ABDULLAH TUKAY’S PATHOLOGICAL-MORBID
LOVES
- 129** **Zarko Milenic**
REMAINS FROM THE ALIENS IN THE NOVEL *ROADSIDE PICNIC* BY A.
AND B. STRUGATSKY

- 137 Трајче Стојанов**
ДОСТОЕВСКИ ФИЛОСОФ?
Trajche Stojanov
DOSTOEVSKY – A PHILOSOPHER?
- 149 Татјана Вукелич**
ВЛИЈАНИЕ ИВАНА СЕРГЕЕВИЧА ТУРГЕНЕВА НА ПРОЗУ ИОСИПА
КОЗАРЦА
Tatjana Vukelić
THE INFLUENCE OF IVAN SERGEYEVICH TURGENEV ON THE
NARRATIVE OF JOSIP KOZARAC
- 161 Рефиде Шаини**
ДЕЛАТА ОД ТУРСКИ ПОЕТИ ОБЈАВЕНИ ВО МАКЕДОНСКОТО ДЕТСКО
СПИСАНИЕ НА ТУРСКИ ЈАЗИК „БАХЧЕ“
Refide Shaini
THE WORKS OF TURKISH POETS PUBLISHED IN MACEDONIA TURKISH
CHILDREN’S MAGAZINE BAHCE
- 171 Сунчица Трифуновска Јаниќ**
ПРЕВОДИТЕ НА БИБЛИСКИТЕ ТЕКСТОВИ НА МАКЕДОНСКИ
НАРОДЕН ГОВОР ВО XIX ВЕК
Sunchica Trifunovska Janikj
TRANSLATIONS OF THE BIBLE TEXTS OF MACEDONIAN FOLK SPEECH
IN THE XIX CENTURY

КУЛТУРА / CULTURE

- 181 Петар Намичев, Екатерина Намичева-Тодоровска**
БРЕНДИРАЊЕ НА ГРАДОВИТЕ – УЛОГАТА НА СКОПЈЕ ПАЛАТИ
ВО КУЛТУРНОТО БРЕНДИРАЊЕ НА ГРАДОТ ОД ПОЧЕТОКОТ НА XX
ВЕК
Petar Namichev, Ekaterina Namicheva-Todorovska
THE BRANDING OF CITIES – THE ROLE OF SKOPJE PALACES IN THE
CULTURAL BRANDING OF THE CITY FROM THE BEGINNING OF THE
20TH CENTURY
- 191 Ана Јовковска**
ПОТРЕБАТА ОД ФЕМИНИСТИЧКА ПЕРСПЕКТИВА КОН РОДОВАТА
АСИМЕТРИЈА ВО ДОМИНАНТНАТА КУЛТУРНА МАТРИЦА И
МАШКИОТ КАНОН ВО УМЕТНОСТА
Ana Jovkovska
THE NEED OF A FEMINIST PERSPECTIVE ON GENDER ASYMMETRY IN
THE DOMINANT CULTURAL PATTERN AND THE MEN’S CANON IN ART

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 203 Виолета Јанушева, Наташа Зулумовска**
УПОТРЕБАТА НА ФРАЗЕОЛОШКИТЕ ИЗРАЗИ ВО НАСТАВАТА
Violeta Janusheva, Natasha Zulumovska
THE USAGE OF THE PHRASEOLOGICAL EXPRESSIONS IN TEACHING
- 213 Andi Xhaferi**
PHARMACY STUDENTS' ATTITUDES AND EXPERIENCES IN ONLINE
LEARNING DURING GLOBAL PANDEMIC
- 223 Irena Kitanova, Ana Koceva**
DYSLEXIA & LANGUAGE TEACHING
- 231 Jovana Karanikikj Josimovska, Vesna Koceva**
IL TESTO LETTERARIO E LA LETTERATURA NEI MANUALI PER
L'APPRENDIMENTO DELL'ITALIANO LS: ESPERIENZA NEL CONTESTO
UNIVERSITARIO MACEDONE
Jovana Karanikikj Josimovska, Vesna Koceva
THE LITERARY TEXTS IN THE TEXTBOOKS FOR LEARNING ITALIAN
AS FOREIGN LANGUAGE: EXPERIENCE IN THE MACEDONIAN
UNIVERSITY CONTEXT
- 243 Ümit Süleymani**
MAKEDONYA TÜRK YAZARLARININ 8. ve 9. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDA BULUNAN HİKÂYELERİNİN KARAKTER EĞİTİMİ
BAKIMINDAN ANALİZİ
Umit Suleyman
THE ANALYSIS OF CHARACTER EDUCATION IN THE STORIES OF
TURKISH AUTHORS IN 8TH AND 9TH CLASS TURKISH COURSE BOOKS
IN MACEDONIA

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 257 Иван Антоновски**
ПИОНЕРСКИ И РЕВОЛУЦИОНЕРЕН ЧЕКОР ВО МАКЕДОНСКОТО
УЧЕБНИКАРСТВО
Ivan Antonovski
A PIONEER AND REVOLUTIONARY STEP IN MACEDONIAN TEXTBOOK
WRITING

ДОДАТОК / APPENDIX

- 268** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО
СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“
- 270** CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕВОДИТЕ НА БИБЛИСКИТЕ ТЕКСТОВИ НА МАКЕДОНСКИ НАРОДЕН ГОВОР ВО XIX ВЕК

Сунчица Трифуновска Јаниќ

Меѓународен универзитет „Визион“, Гостивар
sunchica.tj@vizyon.edu.mk

Апстракт: Предмет на истражување на овој труд е проследувањето на обемот, суштината и карактерот на преводот и на преводно-компилаторската творечка постапка на библиските текстови во македонската книжевно-историска традиција. Преведувањето на книгите, односно преводната книжевност е процес кој се одвивал континуирано во средновековниот период и се смета за главниот носител на идеите, културните доживувања, толкувањата, критичките односи и филозофијата на јазикот. Основната цел на преведувачот и препишувачот е да го реализира текстот совршено и да го изнесе поблиску до оригиналот најдобро што може, а за сето ова ни сведочат голем број текстови.

Клучни зборови: *превод, книжевност, ракопис, Библија, текст, црква, манастир.*

Вовед

Македонското ракописно наследство е тешко за проучување, бидејќи било уништувано и разнесувано надвор од Македонија, каде се чува во трезорите на странските архиви и библиотеки.

Македонските свештеници и калуѓери биле единствени чувари и заштитници на словенската писменост од свештениците на Цариградската патријаршија како и од грчките напади. За разлика од високото свештенство, кое било од грчко потекло, свештениците и калуѓерите произлегувале од народот, биле крвно врзани со него и често за неговите потреби преведувале поучни слова од грчки на црковнословенски јазик при што внесувале и народни говори во црковнословенските текстови. Нивната цел била да ги преведат евангелските текстови и да ги направат што поразбирливи и поблиски за македонските верници.

Преведени библиски текстови

Присуството на библиските текстови во македонската книжевна традиција историски се пробило со преводните акции на црковнословенската литература, а тие стекнале континуитет и во просветителско-преродбенскиот период, почнувајќи од првата половина на XIX век наваму. Библиските

текстови со својата духовна и културна традиција важеле како поткрепа во развојните насоки на просветата и на книжевноста. Во XIX век почнало да доминира пишувањето на народен говор при што на определени дијалекти се преведувале и библиските текстови и состави со друга црковна содржина. Според таквите црковни книги се служел и се читал и новозаветниот текст на евангелијата за да може присутните во црквата добро да го разберат она што се богослужи и што се проповеда. Главно, преводите се вршеле од грчки јазик на местен македонски народен говор, зашто во тој период грчкото фанариотство имало силно влијание во Македонија. Деспотова (1994) смета дека поради секојдневниот и долготраен контакт на македонското население од најјужните краишта на Македонија со грчката јазична средина, во нивниот говор навлегуваат и редица грцизми што нашле примена во преводите на евангелијата.

Ваквите библиски текстови пишувани на македонски народен јазик имале моралистичко-дидактички карактер, втемелен врз христијанскиот верски и идеен дискурс. Тие настанувале и со активноста на учебникарската дејност во Македонија, притоа остварувајќи ја крајната цел: делата станувале поразбирливи, а со тоа и достапни до широката маса ширејќи го христијанскиот хуманизам. Оттука констатираме дека процесот на намалувањето на функционалноста на црковнословенскиот јазик и засилената употреба на народниот јазик во писменоста во XIX век не ги суспендирале од присуство и библиските текстови во македонската книжевност, туку само се менувала семиотичката позиција на историскиот аспект на нивното претставување, ширење и перципирање преку новата стилистичка формација. Црквата со својата богата традиција продолжила да важи како заштитен коридор за протек на духовниот живот кај обичното население. Всушност, и самиот чин на држење богослужби во црквите на македонски народен говор било присутно како резултат на афирмацијата на преродбенските идеи. Најзначајниот мост помеѓу македонските и грчките културни и јазични врски бил секако придонесот на преведувачите. Преводот на книгата „Чудеса пресвјатија Богородици“ направен од Јоаким Крчовски е првиот превод од грчки на народен македонски јазик.

Во тој период од фанариотското силно влијание во духовниот и културен развој во Македонија се отвориле повеќе грчки училишта, а богослужението во црквите се одвивало на грчки јазик. Тоа поттикнало често преведување на евангелските текстови на македонски народен говор, но при наведените услови ваквите состави се пишувале со грчки правописен систем. Сето ова го објаснуваме со фактот дека словенскиот кириличен правопис и писмото биле истиснати од писмената практика и од содржините на богослужбените книги, така што локалните свештеници речиси и не ги познавале (Велев, 1997, стр. 307-308). За тоа сведочат и сочуваните запишани текстови од македонските преродбеници Димитар Миладинов, Теодосиј Синаитски, Кузман Шапкарев, Ѓорѓија Пулески итн. кои пишувале на македонски народни говори со грчки букви. Такви текстови се „Оче наш“, „Вјерују“, „Богородице дјево“ од Димитар Миладинов како и првичната

форма од „Зборникот“ на браќата Миладиновци, „Пространото Климентово житие“ од Партениј Зографски, „Четиријазичникот“ на Даниил Москополец итн. Дури се смета дека примената на грчките букви се случувало осмислено, со тенденција да се ублажи револтот на грчките црковни достоинственици поради сè позачестеното присуство на македонските народни говори во чинот на црквното богослужење (Велев, 1997, стр. 308). Ваквите сочувани писмени и книжевни споменици имаат исклучително значење како историско-лингвистички и дијалектолошки изворен материјал.

Имајќи го предвид ваквиот сочуван јазичен и дијалектолошки изворен материјал слободно може да се констатира дека континуитетот на историскиот развој на македонскиот писмен јазик истовремено претставува и историја на македонскиот книжевен превод. Низ различните векови на книжевно-историскиот развој преводот имал и сопствени карактеристики. Секако дека тоа важи и за македонскиот преродбенски процес, кога духовната и културната традиција на библиските текстови важеле за поткрепа на своевидното „народно будење“.

Сочуваните бројни преводни евангелски текстови на македонски народен говор претставувале рефлекс на повеќе македонски преродбеници да дадат отпор на грчкиот асимилаторски процес. Во досегашните истражувања се евидентираат повеќе сочувани евангелски текстови пишувани на македонски народен говор кои истовремено служеле и во наставата во училиштата како четивен материјал за поткрепа на веронауката. При преведување од јазик со структура каква што има грчкиот, нашите преведувачи биле поставени пред задача да вршат и одредена граматичка адаптација, особено на различни синтаксички конструкции, како што се оние со партиципите, апсолутните падежи и сл. (Угринова-Скаловска, 1994, стр. 132).

На почетокот го наведуваме примерот со *Фрагментот на Стојан Трпков* кој бил напишан на македонски народен говор од околината на Воден во Егејска Македонија, кога грчкиот митрополит Никодим дозволил да се чита евангелието на месното наречие. Тоа било повод Стојан Трпков да го преведе евангелието од новогрчки јазик на народен говор. Евангелието е напишано во две верзии, со грчко и со кирилично писмо. Текстот не бил отпечатен туку сочуван во ракопис кај таткото на препишувачот, а од него го позајмил Иван Кондиларов и ги објавил факсимилните снимки. Според податоците кои се запишани во самиот ракопис, се смета дека ракописот датира од 40-тите години на XIX век. Денес нам не ни е познато дали ракописот е сочуван или не.

Архимандритот Павел Божигропски (ок. 1800–1871) учествувал во редактирањето на преводот на евангелскиот текст од новогрчки јазик на македонски народен говор, а таквиот сочуван ракопис е познат како *Кониковско евангелие*. Поради големото влијание на грчките книги во Македонија, преведувачот го превел и текстот на Неделното евангелие што го отпечатил со грчки букви, сметајќи дека повеќето свештеници од Воденско не ја знаеле словенската кирилична азбука. Неделното евангелие во основата ги содржи дијалектните особености на еницевардарскиот говор

од селото Кониково. Четирите велигденски евангелија биле отпечатени, а другите неделни состави останале во ракопис. На кирилско писмо насловот е следниот: *Евангелие на Господа Бога и Спаса нашего Исуса Христа, сига ново типосано на богарској језик. За секоа неделиа от година догодина со рет. Преписано и диортосано от мене Павел иероманах, божигропски протосингел, родом Воденска (Епархиа) от село Кониково. Солон, Стампа Кириакова Дарзилен. 1852.* (Ковилоски, 2020, стр. 73-74).

На почетокот од XXI век една научна експедиција од Хелсиншкиот универзитет во Финска го откри овој двојазичен (грчко-македонски) евангелски ракопис во Патријаршиската библиотека во Александрија, заведен под инв. бр. 268. Ракописот послужил од него да се изврши печатењето на т.н. Кониовско евангелие, што го објави Јордан Иванов. Финската академија на науки и уметности во август 2008 година го објави делото *The Konikovo Gospel* во редакција на Јоуко Линдстед и Јухани Нуорлуото од Финска, додека редактор од Македонија е професорот Људмил Спасов. Ова евангелие претставува најстар запис на македонски јазик и вреден ресурс не само за специјалистите кои работат во оваа област, туку и за оние кои се интересираат за балканската словенска дијалектологија, грчко-македонскиот превод, преведувањето на словенски јазик преку грчкиот правопис и изработката на грчките и словенските народни евангелија на Балканот. Неодамна беше идентификуван и сочуваниот ракопис на Павел Божигропски со преводот на *Изборен апостол* од 1841 година во Зографскиот манастир на Света Гора, што се чува во збирката на Црковно-историскиот и архивен институт во Софија, под инв. бр. 39. Овој ракописен примерок требало да послужи за печатено издание. Тука јазичната анализа на преведениот словенски текст покажа дека станува збор за црковнословенски јазик со инцидентни примеси од македонскиот народен говор на Павел Божигропски.

Преведени од грчки јазик на народен охридски говор од 1870 година се и текстовите „Житието на Свети Антони Велики“ и „За недоказаните мки от недобитерисаниот пекол“ на охриѓанецот Јонче П. Снегар. Тука преведувачот на народен охридски говор со грчко писмо, покрај морализаторски карактер на текстот, дал опис и на пеколот.

Грчкото писмо и јазик низ целиот XIX век во македонската културно-историска традиција, но најмногу во првата половина и средината на XIX век, биле употребувани при пишување и разни објави на народен македонски јазик, а по неговото отфрлање од богослужбата бил отфрлен и од писменоста. Исто така, од XIX век сретнуваме на црковнословенски и грчки јазик книги од Лазарополе, Дебарско („Мешаниот литургиски зборник“ од втората половина на XIX век), од с. Оризари, Кочанско („Црковна псалтика“ на Јанаки Стојменович од 1849 година) како и „Литургискиот зборник“ од првата половина на XIX век кој е без податоци за неговото место на пронаоѓање.

За *Трлиското изборно евангелие* од 1861 година се претпоставува дека пишуваачот Димитар Стоилов бил и преведувач на неговиот текст од новогрчки јазик на македонски народен говор од околината на Неврокоп. Текстот е

напишан со грчки правописен систем. *Трлиското евангелие* претставува обемен ракопис кој содржи повеќе евангелски четива произнесени на 236 страници, каде содржината почнува со текстот на Евангелието од Јован, глава 1, стих 1, а завршува со Евангелието од Матеј (125).

Изборното евангелие познато како *Кулакиско евангелие* било напишано во 1863 година со грчки правописен систем од страна на Евстатиј Кипријади, во селото Кулакија кај Солун. Антон П. Стоилов смета дека при пишувањето на ракописот Евстатиј го имал пред себе за прототип Кониовското евангелие редактирано од Павел Божигропски. Ова евангелие било пронајдено од страна на Јордан Иванов во 1906/7 година во Солун каде што тој го проучил ракописот и објавил паралелен фрагмент со текстот од Кониовското евангелие на Божигропски.

Кузман П. Шапкарев во 1870 година во Цариград ја отпечатил книгата *Нарочно Св. Благовествование или Избор од евангелските четива*. Печатењето на Изборното евангелие го извршил на црковнословенски јазик со примеси на локален охридски македонски говор, но во текстот се проткале и црти од бугарскиот јазик. Всушност, Шапкарев го препишал основниот црковнословенски текст од соодветна предлошка, а преводот го извршил лично. Ова изборно евангелие на Шапкарев содржи Неделни четива за секоја неделна служба во годината, Изборни празнични четива од евангелијата за поглавните празници, а во календарот биле застапени и празници за св. Кирил и Методиј, св. Климент и Наум Охридски и други македонски светители чишто култови биле распространети и популарни во неговото време. Во истата 1870 година тој го отпечатил и словенскиот превод на апостолските четива под наслов *Нарочниот св. Посланичник или Избор од апостолските четива*. Текстовите ги отпечатил паралелно на црковнословенски јазик и во превод на Шапкарев на македонски охридски говор (Велев, 1997, стр. 319-331).

Во 1880 година во селото Бобоштица настанал уште еден превод на евангелски текст на македонски народен говор. Станува збор за познатото *Бобоштинско евангелие* чишто иницијатор на преводот од новогрчки јазик бил македонскиот преродбеник Димитар Цанко од Корчанско. Текстот бил напишан со грчки правопис и претставува Изборно евангелие кое содржи 50 листови и три самостојни содржински целини преведени од различни преведувачи. Јазикот во трите преведени дела го одразува месниот локален говор на селото Бобоштица кај Корча, во границите на денешна Албанија. Велев (1997, стр. 313-314) кажува дека првиот дел на ракописот од л. 4 до л. 28 го пишувал Димитар Цанко, а вториот главен дел од л. 29 до л. 40 го пишувал поп Теодор Икономо – и двајцата преродбенски дејци од селото Бобоштица.

Преведувачите на гореспоменатите текстови имале слободен однос во пренесувањето на текстот при што на својот дијалект успеале да ја доловат суштината на текстот и таа да биде пренесена до читателот. Овие евангелски преводи се од непроценливо значење за нашата културно-историска традиција во кои е одразен духовниот и творечкиот акт на македонските интелектуалци во XIX век.

Заклучок

Преводната книжевност во текот на целиот XIX век одиграла значајна улога при што, заедно со народната книжевност, ја воспоставиле основата врз којашто ќе се изгради оргиналната книжевност и придонесува значително за развитокот на македонскиот јазик. Црковните и манастирските библиотеки во Македонија претставувале ризница со непроценливо богатство за духовниот и културниот развој на македонскиот народ, а истовремено таму се пишувале, препишувале, се чувале и се проучувале илјадници книги од кои се црпело основното знаење и надградување.

Користена литература

- [1] Велев, И. (1997). *Кирилometодиевска традиција и континуитет*. Скопје: Институт за македонска литература.
- [2] Велев, И. (2009). *Во почетокот беше Словото*. Скопје: Институт за македонска литература.
- [3] Десподова, В. (1994). *Лексиката на материјалната култура во јужните македонски говори (според евангелијата од втората половина на XIX век, пишувани со грчка азбука)*. Македонските дијалекти во Егејска Македонија, Зборник на трудови од научен собир. Скопје: МАНУ
- [4] Ивановъ, Й. (1931). *Български старини изъ Македония*. София: Държавна печатница.
- [5] Ковилоски, С. (2020). *Грчкото писмо, јазик и книжнина во македонскиот културно-историски развој во XIX век*. Скопје: Институт за македонска литература.
- [6] Рибарова, З. (1991). *Македонска средновековна книжевност*. Скопје: Македонска книга.
- [7] Стоиловъ, А. (1922). *Български книжовници от Македония*. София: Печатница на С. М. Стайков.
- [8] Стојчевска-Антиќ, В. (1997). *Македонска средновековна книжевност*. Скопје: Детска радост.
- [9] Тодоровски, Г. (1990). *Македонската книжевност во XIX век*. Скопје: Наша книга.
- [10] Тоциновски, В. (2005). *Преводите на македонскиот XIX век*. Скопје: Институт за македонска литература.
- [11] Угринова-Скаловска, Р. (1994). *Околу преведувачката постапка применета во евангелските текстови пишувани со грчко писмо*. Македонските дијалекти во Егејска Македонија, Зборник на трудови од научен собир. Скопје: МАНУ.

Sunchica Trifunovska Janikj
Vision International University, Gostivar

**Translations of the Bible Texts of Macedonian Folk Speech
in the XIX Century**

Abstract: The subject of research of this paper is the transmission of the volume, essence and character of the translation and the translation-compilation creative procedure of the biblical texts in the Macedonian literary-historical tradition. Translation of books, i.e. translated literature is a process that took place continuously in the medieval period and is considered the main bearer of ideas, cultural experiences, interpretations, critical relations and philosophy of language. The main goal of the transcriber is to realize the text perfectly, and to bring it closer to the original as best he can, as well as the number of texts which testify the aforesaid.

Keywords: *translation; literature; manuscript; Bible; text; church; monastery.*

ГОД. VII
БР. 14

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. VII
NO 14